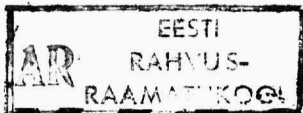

Eesti Maaomavalitsuste Liidu

häälekandja

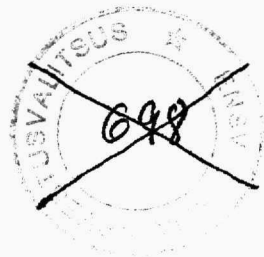

MAAOMAVALITSUS

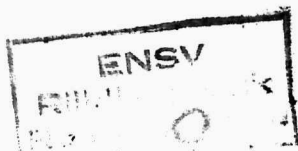
1937.

~~184~~
a 203

XV aastakäik

Toimetaja: ANDRES LOORITS

~~184~~
~~_____~~

Väljaandja:

Eesti Maaomavalitsuste Liit

MAAOMAAVALITSUS

EESTI MAAOMAAVALITSUSTE LIIDU HÄALEKANDJA

30. jaanuaril 1937. a.

|| **Nr. 1** ||

VIIETEISTKÜMNES AASTAK.

Väljaandja: Eesti Maaomavalitsuste Liit.

Toimetaja: A. Loorits

Tellimise hind:	Toimetus ja talitus:	Kuulutuste hinnad:
Aastas Kr. 5.—	Tallinnas, Roosikrantsi nr. 12. Tel. 452-72. Posti j. arve nr. 252.	1 lhk. Kr. 20.—, ½ lhk. Kr. 10.—, ¼ lhk. Kr. 5.—, ⅛ lhk. Kr. 2.50, 1/16 lhk. Kr. 1.25.
Pooles aastas „ 2.50	Jooksvad arved: Eesti Panga Tall. linna osak. nr. 609, E. Rahva- pangas nr. 991 ja Põllumeeste keskpangas nr. 728.	Dokumentide kaotamise kuulu- tused 50 senti dokumendi pealt.
1923. aastak. „ —.50		
1924.—1935. a. à „ 2.50		

Ilmub üks kord kuus, 12 numbrit aastas.

a 303

SISU:

Eesti Maaomavalitsuste Liidu 1936. aasta tegevuse ülevaade	Lhk. 3
Mispärast eesti keel ja eesti nimi?	„ 7
Vallad võtku ka vabahariduse toetamine oma ülesannete hulka	„ 11
Eesti Maaomavalitsuste Liidu ja omavalit- suste tegevusest	„ 12
Omavalitsuste päevauudiseid	„ 14
Riigikohtu otsuseid	„ 15
Kuulutusi	„ 2,16

Kuulutatakse maksvusetaks:

1. Eduard P r u u l i hobusepass, väljaantud Kambja vallavalitsusest 31. jaan. 1928. a. Nikolai Puidak'ile nr. 4 all.

2. Anu Eilmanni hobusepass, väljaantud Pärnu linna politseiülemalt 20. jaan. 1921. a. nr. 7 all Hendrik Joosepi p. Sommeri nimele.

Perekonnaseisu**Kantseleimargid**

25- ja 50-sendilised

on saada

Eesti Maaomavalitsuste Liidu

büroost

hinnaga 10 senti poogen (20 tükki).

**Eesti Omavalitsuste ja Ühis-
tegeliste Asutuste Kindlus-
tus A.-S.****„OMA“**

Seltsi omanikeks-peremeesteks on omavalit-
sused, pangad ja põllumajanduslikud ühi-
sused

**Suurem ja
edurikkam
k o d u m a a
kindlustusettevõte**

Seltsi juhatus: Tartus, omas majas Riia t. 41.
Telef. 3-44 ja 16-12.

Osakonnad: Tallinnas, Rakveres, Võrus,
Viljandis, Pärnus, Tõrvas ja Kuressaares

Kaastöölisele ja tellijatele!

Ajakirja mahutavuse tõstmiseks on soovitatav, et avaldamiseks saadetud artiklid oleksid võimalikult kokku surutud. — Trükivigade vältimiseks on tarvilik, et käsikirjad oleksid kirjutatud selgestiloetava kirjaga; eriti soovitatav on masinakiri ridade laiema vahega. Toimetus jätab enesele õiguse käsikirja lühendada ja keeleliselt korrigeerida. — Avaldamata jäänud artiklite käsikirjad saadetakse tagasi ainult vastaval, käsikirjale juurdelisatud soovil.

Ajakirjas antakse vastusi tellijate küsimustele. Kui keegi tellijatest soovib saada vastuse enne järgmise numbril ilmumist, siis saadetakse sellekohasel soovil vastus posti kaudu kätte, kui selleks on lisatud juurde 10-ne sendiline postmark. Toimetus jätab enesele õiguse avaldada ka kirjateel saadud vastused, kui küsimused põhimõttelised ja üldhuvilised. Küsijate nimesid ei avaldata, kuid küsijatele, kes oma nime ega aadressi ei teata, ei vastata.

Eesti Maaomavalitsuste Liidu 1936. aasta tegevuse ülevaade.

I. Liidu koosseis.

Aruandeaastal Liit teotses endiselt oma põhikirja alusel, mille viimane muudatus Vabariigi Valitsuse poolt 17. detsembril 1930. a. kinnitatud ja mille järgi Liidu liikmeks võivad olla maaomavalitsuste järglased ajutised maavalitsused ja vallaomavalitsused.

Aruandeaastal tuli tagasi Liidu liikmeks Saare ajutine maavalitsus, seega kuulusid Liitu kõik 11 ajutist maavalitsust ja 258 vallaomavalitsust 369 hulgast. Liitu koondumata jäid 111 vallaomavalitsust. Kuid Liit teotses ühtlaselt kõigi vallaomavalitsuste hüveks, ka nende hüveks, kes tema liikmeks seni veel koondunud ei ole.

II. Liidu tegevuse suun.

Aruandeaastal Liidu tegevus oli põhikirja ja nõudel, nagu varemaltki, suunatud maavalitsuste ja vallaomavalitsuste tegevuse ühtlustamise ja paremini korraldamise ning ülesannete võimsamalt täitmise eest hoolitsemisele.

Riigielu tervendamise ja ümberkorraldamise töös, mis hoogsalt edasi kestis, tuli Liidu esindajatel pidevalt kaasa tõmmata, nõupidamistest osa võtta ja nõupidamisi korraldada, juhatusi andmas, selgitamas ja ergutamas käia.

III. Seisukohavõtmisi seaduste ja määruste eelnõude kohta.

Liidu organite poolt vaadati ja arutati läbi, võeti ja esitati seisukohti, arvamusi, parandusi ja täiendusi ka seaduste ja määruste kohta, milledest tähtsamatena olgu nimetatud järgmised:

1. Ühistegeliste ja Omavalitsusasutiste Ettevõtete Töölise Kinnitusühisuse ja Eesti Töölise Kinnitusühisuse poolt koostatud Tööstusliku tööseaduse muutmise põhimõtted.

2. Siseministeriumi poolt Liidu esindaja osavõtul koostatud Vallaseaduse eelnõu.

3. Haridusministeriumi poolt koostatud Õppejõudude teenistuse seaduse eelnõu.

4. Sotsiaalministeriumi poolt koostatud Hoolekande seaduse muutmise eelnõu.

5. Sotsiaalministeriumi poolt koostatud Emade- ja lastekaitse seaduse põhilauseid.

6. Sotsiaalministeriumi poolt koostatud Kerjamise ja tööpõlgamise vastu võitlemise seaduse põhilauseid.

7. Sotsiaalministeriumi poolt koostatud Vaimsel alal töötajate töölepingu seaduse eelnõu.

8. Siseministeriumi poolt koostatud Isikutöestamise ja liikumise seaduse põhilauseid.

9. Tööbörside ja riiklikkude, kogukondlikkude ning ühiskondlikkude tööde korraldamise seaduse muutmise eelnõu.

10. Kutsehariduslikkude õppeasutiste seaduse eelnõu.

IV. Algatusi seaduste ja määruste andmiseks ning muutmiseks.

1. Põllutööministrile esineti ettepanekuga kavatsetava Asundusseaduse niiviisi maksmapanemiseks, et Eesti Maaomavalitsuste Liidule võimaldataks oma esindaja kaudu osa võtta asundusnõukogust, kes asundustegevust juhib, millisesse tegevusse kohtadel on rakendatud ka vallavalitsused ja maavalitsused, milletõttu töö ühtlustamiseks ja edukuseks on tarvilik, et selle korraldamisest keskkohas võtaks osa ka maaomavalitsuste esindaja.

2. Eesti Rahvusliku Jõukomitee seadusega (RT 4 — 1936) asutati Eesti Rahvuslik Jõukomitee, kelle ülesandeks on: Eesti jõuallikate igakülgne uurimine ja nende kasutamine; tehniliste ja majanduslikkude aluste selgitamine; jõuallikate kasutamise propageerimine; sidepidamine Ülemaailmalise Jõukonverentsiga; jooksva informatsiooni kogumine ja levitamine jõumajanduslikkude küsimuste kohta; järelevalve teostamine aurukatelde ning masinate ja elektri- ning teiste jõuseadiste kohta, mis töötamisel ohtlikud, ja lubade andmine säärase ülesseadmiseks ja kasutamiseks. Jõukomitee koosseisus nähakse ette määratavate liikmetena peale ministeriumide, Tartu ülikooli ja Riigi tööstuste ja Kodade ja Eesti Linnade Liidu esindajad, kuid puudub esindaja Eesti Maaomavalitsuste Liidult, kes on valdade ja maavalitsuste keskorganiks ning sellega haarab oma tegevuspiirkonda suurema osa meie maast ja rahvast. Maaomavalitsuste Liitu kuuluvate omavalitsuste kaudu toimub suuremal määral meie rahvaelu korraldamine ja

üldiste riiklikkude vajadustega aktsioonide teostamine, nemad tunnevad ja teavad vahe- tult rahvaelu vajadusi ning võivad olla sa- muti ka kasulikud Rahvusliku Jõukomitee ülesannete täitmisel. Pealegi on maavalit- sused suure arvu jõumasinade pidajad. Neile asjaoludele tähelepanemiseks paluti Majandus- ministri korraldust Eesti Rahvusliku Jõuko- mittee seaduse täiendamiseks sellega, et ka Eesti Maaomavalitsuse Liidul võimaldataks oma esindaja kaudu osavõtt Rahvusliku Jõu- komitee tegevusest.

3. Jõuvankrite liini- ja juhuveo korral- damise seaduse (RT 48 — 1936) § 56 alu- sel asutati Teedeministeeriumi juurde Liik- luskõukogu liiklemise ja veo jaotuse organi- seerimise kavade kui ka jõuvankrite ja riigi raudtee ning teiste liiklusvahendite koostöö- ga seotud põhimõteteliste küsimuste kohta seisukoha võtmiseks. Selle nõukogu koos- seisus on ette nähtud mitmete asutiste esi- najad, puudub vaid vallavalitsuste ja maa- valitsuste keskorgani — Eesti Maaomavalit- suste Liidu esindaja. Kuna liiklemine suu- remas ulatuses toimub maal ja liiklemisega tegelevad ning liiklemisküsimustest on eriti huvitatud maa- ja vallavalitsused, siis paluti Teedeministeeriumi võimaldada osavõtt Liik- luskõukogust ka valla- ja maavalitsuste kesk- organil — Eesti Maaomavalitsuste Liidul oma esindaja kaudu.

4. Pensionikapitali heaks pensioniõigus- likkude isikute palgast kaheprotsendilise mahaarvamise juhtnõuroid (RT 42—1931) järgi vallavalitsused pidid õpetajatelt valla poolt natuuras (korterina) antavast palga osast 2% rahana sisse nõudma, selle kviteer- ima, arvestama ja edasi andma, mis tekitas vallavalitsusele üleaarust asjatut tööd. Liidu ettepanekul muudeti see kord ja Pensionika- pitali valitsemise, arvepidamise, pensionika- pitalimaksude tasumise ja pensionide ning ühekordsete toetusrahade väljamaksmise määruse (RT 92 — 1936) § 10 võeti eran- dina, et Haridusministeerium arvab maha avaliku õppeasutise õppejõu täielt rahapal- galt võetava pensionikapitalimaksu õppe- jõule riigi poolt makstavast palgast või pal- gaosast.

5. Kinnisvaradelt maal võetakse viis eri- maksu: 1) kinnisvaramaks valla- ja maa- valitsuse heaks võrdsetes osades, 2) lisakinnis- varamaks valla heaks, 3) naturaalkohuste- maks naturaalkohuste teostamiseks pal- kamise või töövõtete kaudu, 4) teede- kapitalimaks teedekapitali heaks, 5) põl- lutöökoja maks Põllutöökoja heaks. Iga erimaksu vallavalitsus peab igalt kin-

nisvaralt eraldi arvutama ja kinnisvara- valdajale eraldi teatama ning iga erimaksu arvutamise ja laekumise eraldi arvestama. Selleks tuleb pidada viis üldist eriarvet ja maksuderaamatus iga kinnisvaravaldaja ni- mel viis eriarvet, iga erimaksu arvestamiseks eraldi arve, mis tekitab palju tööd vallavalit- sustele ja on tülikas ka maksnikkudele mak- sude rohkusega ühelt ja samalt maksuobjek- tilt. Kinnisvarade üksusi on maal 155.561, üksikutes valdades 29—2386 üksust, kesk- mise suurusega vallas keskmiselt 420 kinnis- varaüksust. Nende maksustamise töö vähe- neks senisest viiekordsest ühekordseks, kui kõik viis maksu võetakse koos ühise maksuna, arvestatakse ühisel arvel ja jaotatakse nende asutiste vahel, kellele maksuosad kuuluvad, vastavalt nende osade suurusele, nii nagu jaotatakse kinnisvaramaks valla- ja maa- valitsuse vahel. Naturaalkohustemaks võiks hoopis kaotada ja liita valla heaks võetava lisakinnisvaramaksuga, jättes selle ülemmä- ra vabaks, nagu naturaalkohustemaks senigi on piiramata ülemmääraga, ning naturaalko- huste eelarve ühendada valla üldise eelarve- ga, mis aitaks veelgi vallavalitsuse tegevust koondada, tööd lihtsustada ja vähendada.

Selleks paluti Siseministeeriumilt ja Ma- jandusministeeriumilt maksuseaduste vasta- valt muutmist.

6. Liidu taotlustel koostati ja pandi maksma: 1) Valla isikumaksu seadus (RT 50 — 1936), millega kõrgendati isikumaksu määrat seniselt 9 kroonilt 20 kroonile ja ko- hustati tööandjaid pidama kinni oma tööliste töötasust ja tasuma nende isikumaksud ning majapidajaid tasuma isikumaksud nende majapidamises töötavate perekonnaliikmete eest; 2) Avalikkude maksu- ja maksutrahvi- võlgade sissenõudmisel võetava lisaraha sea- dus (RT 55 — 1936), millega õigustati võtma lisaraha ka omavalitsuste maksuvõl- gade sissenõudmisel 5% määral sissenõuta- vast võlasummast.

V. Omavalitsuste huvide kaitse.

1. Härra Riigivanemale, Peaministri ase- täitjale Siseministrile, Majandusministrile ja Haridusministrile esineti ettekandega, et maavalitsustele, kelle tulud on äärmiselt pii- ratud ega ulatu senistegi ülesannete täitmi- seks, ei pandaks kohustust maksta osa kutse- koolide õppejõudude palgast ega muid rah- lisi kohustusi seniks, kui ei ole leitud või- malusi maavalitsuste tulude tõstmiseks kest- valt, kas nende kogu maksusüsteemi ümber- korraldamiseks või muul viisil.

2. Peaministri asetäitjale Siseministrile, Teedeministrile ja Posti-telegraafi-telefoni Valitsusele esineti korduvate ettekannetega vallavalitsuste juures asuvate posti-telefoni agentuuride töö suurenemise ja tasu selle eest vähenemise kohta ühes palvetega: 1) et vallavalitsuste juures asuvate posti-telefoni agentuuride töötasu kõrgendataks vähemalt tagasi endiste 1932. a. tasumääradeni, millega vallavalitsused nõustusid agentuure oma juures avama; 2) et seda tasu, millega vallavalitsused rahuldusid, ei vähendataks ühepoolsest, vähemalt ilma järelevalveasutiste — ajutiste maavalitsuste või Siseministeeriumi nõusolekuta.

3. Liidu ettekandel ja taotlusel Siseminister pikendas valdadele:

1) tulekindla arhiiviruumi ehitamise tähtaega järgmiselt:

a) neile valdadele, kelle suurus ja asend eeldavad iseseisvalt edasiõlemise ning vallamaja vastab vajadustele, ei vaja uuendamist — kuni 1. jaanuarini 1938;

b) neile valdadele, kelle suurus ja asend eeldavad küll iseseisvalt edasiõlemise, kuid vallamaja vajab uuendamist — kuni vallamaja ümberehitamiseni või uuendamiseni, kuid hiljemalt 1. jaanuarini 1942;

c) neile valdadele, kelle suurus või asend teevad nende iseseisvalt edasiõlemise küsitavaks, kes vajaksid ümberkorraldamist, — kuni valdade ümberkorraldamise küsimuse lahendamiseni;

2) vallaarhiivide kõigi nõuetele vastavaks korraldamise tähtaega kuni 1. jaanuarini 1938.

4. Siseministrile ja Majandusministrile esineti ettekandega äärmistest raskustest maavalitsuste majandamises. Alates 1930/31. kuni 1935/36. majandusaastaga on kõigi omavalitsuste tulud vähenenud: linnadel 19,55%, alevitel 25,77%, valdadel 40,68% ja ajutistel maavalitsustel 40,24%. Linnade, alevite ja valdade tulused tõsteti nüüd sellega, et linnadele anti riigi kinnisvaramaks linnades asumatelt kinnisvaradelt ja võimaldati uue maksu võtmine kogukonnaks nimetusega, alevite ja valdade isikumaksu määra tõsteti 9 kroonilt 20 kroonile. Maavalitsustele anti ainult ühekordseks toetuseks Kr. 400.000, mis nende 1936/37. a. eelarvete korrallikkudest tuludest oli kõigest 19,43%, millega ei suudetud teostada kõiki hädavajalikke parandusi asutiste hoonete juures, mis juba mitmeid aastaid olid edasi lükatud. Krediidi puudusel osa vajalikkudest töödest jäi jälle tegemata ja tuli edasi lükata, nagu neid varemgi on edasi lükatud

ja küllalt ette kogunud. Peale asutiste hoonete vananevad ja kuluvad ka nende sisseseeded ja teotsemise abinõud ning vajavad samuti igal aastal parandamist, uuendamist ja täiendamist. Edenev ja arenev elu sunnib laiendama ka asutiste tegevust. Kuid selleks kõigeks maavalitsustel puuduvad võimalused, puuduvad tulud vajalikkude kulude katmiseks, nad võivad loota ainult toetustele. Seesugustel tingimustel maavalitsustel ei saa kujuneda ega olla iseseisvat, plaanikindlat, ühest aastast kaugemale ulatuvat majandamist, see vaid on sõltuv antavatest toetustest, millede suurus kõikuv ja saamine kindlusetu.

Neid asjaolusid ette kandes paluti:

1) suurendada maavalitsuste korrallik tulusid 40% võrra, tõsta need samuti kui teistelgi omavalitsustel vähemalt endisele tasemele;

2) kui tulude suurendamine järgnevat 1937/38. majandusaastaks ei võimaldu, siis määrata maavalitsustele samuti kui käesolevalgi aastal asutiste hoonete parandamiseks ja uute vajalikkude hoonete ehitamiseks, siseseadete uuendamiseks ning tegevuse laiendamiseks toetust vähemalt kuni pooleni sellest, mis nende tulud on vähenenud, s. o. vähemalt Kr. 600.000.

5. Majandusministrile kanti ette, et maavalitsuste ja nende kohapealsete asutiste hoonetest suur hulk on vanad, jäänud kitsaks ja ruumide jaotuselt osutuvad ebaotsarbekohasteks. Osa koolide ja muude asutiste jaoks puuduvad sootuks omad majad ja need on sunnitud asuma üüritud ruumides. Maavalitsuste tulud kogu nende kestvuse ajal on olnud niivõrd piiratud, et neid vaevalt jatkus ainult kõige hädavajalikumateks väljaminekuteks. Tulude puudusel tuli isegi seniste hoonete vajalikke parandusi aastastalt edasi lükata, seda vähem oli võimalusi uute hoonete ehitamiseks.

Ka vallamajadest ja valla asutiste hoonetest suur hulk on vanad ja kitsad, kasutamiseks ebaotsarbekohased. Vallad tulude vähesuse pärast samuti ei suuda teostada vajalikke ehitusi ja ümberehitusi. Eelseisval valdade ümberkorraldamisel vähemad vallad liituvad ja uutele valdadele kujunevad uued keskused, kuhu uute vallamajade ehitamine muutub otse paratamatuks ja kiireks. Uutel valdadel aga ei leidu selleks summasid.

Muidugi oleks mõistlikum suuremateks ehitusteks vajalikud summad enne valmis koguda ja siis asuda ehituse teostamisele ilma laenuta, milletõttu ehituse kulud märksa

väheneksid, kuna ei ole vaja intresse maksta. Kuid maa- ja vallavalitsused ei suuda ilma laenujeta vajalikke ehitusi teostada. Tulude vähesus ja järjest kasvavad kohuslikud kulud ei ole võimaldanud ega võimalda ka lähemas tulevikus suuremate tagavarade kogumist nii kiiresti kui ehituseks vajalik, millistega on küllalt juba viivitatud ega või enam kauem kannatada. Laenu võtmine aga võimaldab ehituskulude tasumise pikema aja jooksul, nii et see osutub omavalitsuse eelarvele jõukohaseks.

Koolimajade ehitusfondist antakse laenu ainult koolimajade ehitamiseks. Ja selle summad on nii piiratud, ei suuda vajadusi kaugeltki rahuldada. Maa- ja vallavalitsused vajavad aga laenu ka oma administratsiooni ja muude asutiste hoonete ehitamiseks. Seepärast paluti, et Pikalaenu Panga või mõne teise riikliku panga juurde asutatakse pikaajalise ja ilma protsendita või odava protsendilise laenu fond, millest võimaldataks maa- ja vallavalitsustele laenu saamine vajalikkude administratsiooni ja heakorra asutiste hoonete ehitamiseks, ümberehitamiseks ja omandamiseks.

VI. Omavalitsuste töö ühtlustamine ja korraldamine.

1. Vallaomavalitsustegelastele avaldati ja saadeti üleskutsed ning juhtnõore rahvahääletuse edukalt läbiviimiseks riigile uue põhiseaduse andmiseks ja Rahvuskogu kokkukutsumiseks. Liidu esindaja käis selleks ka kohtadel selgitamas ja ergutamas.

2. Liidu esindajad käisid maakondlistel omavalitsustegelaste koosolekutel omavalitsuste tegevusalade kohta ülevaateid, seletusi ja juhatusi andmas. Seletusi ja juhatusi on antud ka kirjalikult vastuseks paljudele kirjalikkudele küsimustele ja pärimistele.

3. Liidu poolt töötati välja omavalitsuste maksude sissenõudmiseks kõigi vajalikkude plankide vormid ning parandati ja täiendati järkjärgult asjaajamise muude plankide vorme, mis tulid trükkida tagavarade lõppemisel.

VII. Muu tegevus.

Liidu esindajad käisid Poolas tutvumas sealsete omavalitsuste korraldusega ja tegevusega.

Liidu esindajad pidasid pidevat kontakti valitsusasutistega, võtsid osa nende nõupidamistest omavalitsustesse puutuvate küsimuste arutamisel ja aitasid ning töötasid kaasa seaduste ja määruste eelnõude koostamisel.

VIII. Liidu häälekandja.

Aruandeaastal Liidu häälekandja „Maaomavalitsus“ ilmus neljateistkümne aastakäiguna A. Looritsa toimetusel.

Ajakirjas ilmus aasta jooksul artikleid 36, kirjutisi omavalitsuste ja riigi tegelaste kohta 6, teateid Maaomavalitsuste Liidu ja omavalitsuste tegevusest 5, Riigikohtu seletusi 15, kirjanduse ülevaateid 2 ja küsimusi ja vastuseid 25. Ajakirja aastakäik sisaldas 192 lehekülge.

IX. Kirjastus.

Valdade ümberkorraldamise küsimuse selgitamiseks kirjastati V. Velneri koostatud broshüür „Valdade territoriaalne ümberkorraldamine“.

X. Liidu nõukogu.

Liidu nõukogu pidas aruandeaasta jooksul kaks koosolekut — 20. märtsil Tallinnas ja 15. augustil Narvas. Päevakorras oli kokku 11 küsimust.

Nõukogu koosseisu kuulusid:

Harju maavalitsusest — P. Männik, P. Mäggi;

Järva maavalitsusest — V. Vessart, H. Kiiver;

Lääne maavalitsusest — A. Kasterpalu, J. Nurk;

Petseri maavalitsusest — A. Mäeloog, A. Svaner;

Pärnu maavalitsusest — J. Marksoo, A. Lusik;

Saaremaa maavalitsusest — M. Oispuu, H. Otsavel.

Tartu maavalitsusest — O. Pärlin, D. Uiga, E. Öunapuu;

Valga maavalitsusest — V. Rebane;

Viljandi maavalitsusest — H. Lauri, N. Vatter;

Viru maavalitsusest — K. Pajos, E. Raatma, V. Tartu;

Võru maavalitsusest — A. Kohver, A. Vainola.

Harjumaa valdadest — A. Alter, A. Hammer;

Järvamaa valdadest — J. Kents, J. Eiskop;

Läänemaa valdadest — A. Einlo, J. Parts;

Petserimaa valdadest — N. Kaliste, B. Makson;

Pärnumaa valdadest — V. Pendre, H. Blumfeldt;

Saaremaa valdadest — A. Rei, V. Mälk;

Tartumaa valdadest — L. Antik, E. Laanemäe, M. Väärssi;

Valgamaa valdadest — A. Eichenbaum;

Viljandimaa valdadest — G. Päss, K. Moks;

Virumaa valdadest — G. Püss, A. Luigamäe, M. Ööpik;

Võrumaa valdadest — J. Hagivang, A. Kütt.

XI. Liidu juhatus.

Juhatuse koosseisu kuulusid: esimees H. Lauri, aseesimehed A. Einlo, A. Eichenbaum ja kuni 3. novembrini P. Männik, pärast A. Kohver, ning liikmed V. Pendre, M. Väärsi ja V. Tartu.

Liidu juhatus pidas aruandeaastal 6 koosolekut, kus oli arutusel kokku 32 küsimust.

XII. Revisjonikomisjon.

Revisjonikomisjoni kuulusid A. Mäeloog, E. Laanemäe, H. Kiiver ja G. Päss.

XIII. Liidu esindajad.

Liidul olid järgmised esindajad:

Riiklikus hoolekande nõukogus — K. Pajos, E. Pihlak, G. Päss ja H. Miller;

Riiklikus tervishoiu nõukogus — H. Lauri;

Tariifinõukogus — H. Aviksoo (koos Linnade Liiduga);

Riigi Statistika nõukogus — A. Loorits; Vabadussõja mälestamise komitees — H. Lauri;

Riigi arhiivnõukogus — A. Loorits; Omavalitsuste liitude vahelises komisjonis — H. Lauri;

Sanatoorium „Kloostrimetsa“ hoolekogus — P. Männik;

Dr. Fählmanni mälestuse jäädvustamise komitees — H. Lauri;

Riigi majandusnõukogus — H. Lauri; Suvituskohtade ja supel- ning tervisparandusasutuste keskkorralduse juhatuses — P. Männik;

Rahvusvahelise administratiivteaduste levitamise Eesti sektsioonis — A. Loorits;

Sotsiaaltöö komitees — A. Loorits; Sihtasutis „Turismi Keskkorraldus Eestis“ — nõukogus ja juhatuses — V. Velner;

Maksupeakomitees — A. Loorits;

Metsahoiukomitees — A. Loorits;

Geodeetilises komitees — P. Mäggi;

Sihtasutis „Eesti Lastekaitse“ nõukogu — A. Loorits ja K. Vaht;

Lennuasjanduse komitees — P. Männik;

Tuletõrjekapitali komitees — A. Loorits.

Mispärast eesti keel ja eesti nimi?

Oskar Angelus.

1934. aastal andis Riigivanem dekreedina rea Siseministeeriumi poolt väljatöötatud seadusi, mis taotleavad rahvusliku iseteadvuse tõstmist: 1) Perekonnanimede korraldamise seaduse, mis peamiselt määrab perekonnanimede ja nimede eestistamise lihtsustatud korra; 2) Keeleseaduse, mille eesmärgiks on eesti keele asetamine vääriskale kohale ühiskondlikus suhtlemises, ja 3) Rahvusse kuuluvuse aluste määramise seaduse — rahvusse kuuluvuse ebaõige määramise takistamiseks.

Tekib kaks küsimust: 1) mispärast ning missuguste eesmärkide saavutamiseks anti need seadused ja 2) kas ning missuguseid tagajärgi andsid need seadused?

Meil esines enne Perekonnanimede korraldamise seaduse maksimahakkamist ümarguselt 400.000 eestlast võõrkeelse perekonnanimega. Esirinnas sammusid saksa, siis vene, rootsi, läti ja isegi juudi päritoluga (nagu Mooses, Taniel, Aabram jne.) perekonnanimed.

Meie ise peame otsustamisel, millisse rahvusse kuulub mõni välismaalane, väga tähtsaks isiku perekonnanime; me ütleme näiteks, et saksa helilooja van Beethoveni soontes voolas vist hollandlase veri, sest ta perekonnanimi on niisugune; me kinnitame, et vene kirjanik Fonviizin vist ikka päris venelane polnudki, sest ta perekonnanimi osutavat sellele; me usume, et prantsuse matemaatika Aljehhin pole kindlasti mitte prantslane, sest kust tuleb prantslasele sarnane sulaselge vene perekonnanimi? Seejuures aga unustame suure järjekindlusega, et teised meie üle samuti otsustavad, et välismaalastele ei tule pähegi arvata, et Jakobson, Kreuzwald või Viedemann olid eestlased. Meile ei tundu see võõrastavana, et Tallinn kubiseb Johansson'itest, Feldmann'idest, Limberg'idest, meie oleksime aga väga imestunud, kui äkki kuuleksime, et Pariisis kannavad pea kõik elanikud perekonnanimesid nagu Ivanov, Petrov ja Vassiljev.

Välismaalane, kes mõne kümne aasta

eest külastas Eestit, imestas tihti selle üle, et meil kõik ärid on nende omanike perekonnanimedega järgi otsustades muulaste käes, et meie arstid, advokaadid, avaliku elu tegelased, ametnikud, samal põhjusel ka üldse kõik vähegi silmapaistvad isikud nähtavasti on muulased. Pole siis ime, kui mõnel korral jõuti otsusele, et eestlane on sarnase madala vaimlise tasapinnaga, et ta kõlbab ainult kõige lihtsamaks füüsiliseks tööks, või et arvati, et eestlane võibolla polegi midagi muud, kui ainult veel entsüklopeedias esinev mõiste!

Eesnimede osas polnud asi parem, ta oli vaid kergemini lahendatav seetõttu, et eesnimi kaob ühes isikuga ega lähe edasi põlvest põlve nagu perekonnanimi. Siin mindi võõrapärasuse austamisel isegi veidrusteri: Siseministeeriumi kaudu on muudetud sarnased eesnimed nagu Mandoline ja Klosette! Eesnime küsimus oli meil muutunud moeküsimuseks: kord oli aeg, kus lapsi ristiti Vilhelmiteks ja Friedadeks, sellele järgnes Aleksandrite ja Nadeshdade ajastu, siis leiti, et ilusaimateks eesnimedeks on John ja Mary jne.

Selline olukord perekonnanimedega ja eesnimedega asjas nõudis muutmist. Seda taotleti õieti ammugi, selle vajadusest kõneldi ja kirjutati pikalt. 1923. aastal esitati isegi Riigikogule Perekonnanimedega panemise ja muutmise seaduseelnoo, mille tähtsaimaks eesmärgiks oli perekonnanimedega hõlbustatud eestistamine selleks loodavate kohalike komisjonide kaudu. Riigikogu, üldkomisjoni ettepanekul, lükkas eelnoo tagasi. Sellega aga polnud mõte maetud, selle teostamine oli vaid edasi lükatud ja leidis rakendamise 1934. aasta seadusega.

Kas ja missuguseid tagajärgi on andnud Perekonnanimedega korraldamise seadus?

Kogu küsimus võib paista ainult väliskülje küsimusena, võidakse öelda, et eestlane jääb ikka eestlaseks, kandku ta Schneideri, Feofanovi või mistahes perekonnanime. Ometi see ei ole nii. Asjal on ka oma suur ja tähtis sisemine külg, mis alles ilmneb perekonnanime eestistamisel.

Isik, kes oma võõrapärase perekonnanime muudab eestipäraseks, ei saa seda teha järele mõtlemata, tal võivad isegi tekkida raskemad sisemised heitlused, sest tuleb valida perekonnanime vahel, mis on isadest pärit, ja rahvusliku tarviduse vahel. Inimene, kes on otsustanud küsimuse rahvustunde kasuks ja astunud sammu teadliku eestlasena, on seega oma rahvale lähemale astunud. Teadmine aga, et sarnaseid samme astub

ühel ajal tuhandeid teisi eestlasi, ühendab ja kõvendab ühtekuuluvuse tunnet, aitab moodustada üksikuist isikuist ühise rahva.

Mulle näib, et see on ka üheks põhjuseks, mispärast perekonnanimedega eestistamine eestlastele pole tehtud sunduslikuks, mida mõned riigid on pidanud vajalikuks teha, nagu näiteks meie lõunapoolne naaber. See oleks küll väliselt muutnud meie perekonnanimedega ilmet, ta poleks aga andnud seda rahvustunde ja seega ühtekuuluvuse tunde suurt tõusu, mida annab praegu perekonnanimedega muutmise selle muutmise suureka tagajärjeks.

See on üheks ja minu arvates veel kaugeleki mitte väärilist tähelepanu leidnud perekonnanimedega massilise eestistamise suureka tagajärjeks.

Teised tagajärjed on välised ja seetõttu silmapaistvamad. Esimeseks seaduse poolt perekonnanimedega eestistamiseks antud tähtajaks, s. o. 1. jaanuariks 1937, on oma perekonnanime eestistanud ümmarguselt 100.000 eestlast, s. o. üks neljandik võõrapäraseid perekonnanimesid kandvate üldarvust, ja pole kahtlust, et aktsioon käesoleval aastal üha suureneb. Seda näitavad juba aasta alul Siseministeeriumi tulnud rohkearvulised perekonnanimedega eestistamise kuulutused. Võib loota, et seadusega antud perekonnanimedega eestistamise lõpptähtpäevaks, 1. jaanuariks 1938, on aktsioon andnud maksimaalseid tagajärgi, ja et eemale on jäänud vaid üksikud.

Kauniks perekonnanimedega eestistamiseks saavutuseks on seegi, et meie ise ja teised viisrikkaid laule armastavad rahvad laulavad Miina Härma, mitte aga Miina Hermann'i laule, et meie Berliinist raskeimate spordivõistluste tagajärjel maailmas toob kuldmedaleid Palusalu ja mitte Trossman või et me võime suure maalikunstnikuna austada Laikmaad, mitte aga Laipman'i?

Samuti nagu perekonnanime eestistamine on ka Keeleseaduse alusel maksmapandud kord eesti keele tarvitamise kohta peamiselt väliselt silmapaistvaks sammuks eestlaste ühendamiseks ja selle meenutamiseks, et me kõigepealt eestlased oleme.

Meie pole veel kaua iseseisvad ja vabad võõraste valitsemisest. Võõraste valitsemisel olemine aga on alati enam-vähem seotud nende võõraste poolt ettevõetava ümberrahvustamise püüdega valitsetava kallal, sündigu siis see ümberrahvustamise katse jämedate või rohkem valitud abinõudega. Meid on sajandite jooksul päästnud ümberrahvustamisest õieti vaid meie põlluharija ja tema

tugev iseloom. Nõrgema iseloomuga inimesed ümberrahvustamiste ajastutel lähevad oma rahvale õige kiiresti kaduma, eriti kui nad asuvad laialipillatuina ja omaette võõraste keskel, nagu see meil sündis linnades. Nõrga iseloomuga rahvad aga, olgu nad oma enamikus põllupidajad või mitte, kaovad ajajooksul maailmast üldse: meenutagem vaid meie sugurahva liivlaste saatust, kes kord andsid maale, kus nad asusid, oma rahva nime ja kellest nüüd on säilinud ainult riismed.

Kuigi meil võõraste poolt ettevõetud ümberrahvustamise katsed ei andnud veel silmatorkavaid tagajärgi, valitsesid meil siiski meile vanemaile inimesile veel hästi meelepäisivad ajad, kus võõrkeelsete ja võõravaimuliste koolide teotsemise ja paljude teiste meid valitsevate võimude poolt ettevõetud sammude ja abinõude tagajärjel meie linnades peeti heaks kombeks igal sobival ja mitesobival ajal tarvitada võõrkeeli, kusjuures vaid vastava võõrkeele tarvitamise oskus ei küüüinud harilikult tarvitamise soovini.

Sellises õhkkonnas ja sellistel elutingimustel tekkiski meil n. nim. kolme kohaliku keele olukord, mis on väliselt kõige silmatorkavamaks momendiks meie kallal teostada püütud ümberrahvustamise ajajärgus.

Saanud iseseisvaks, kestis see olukord mõnes osas automaatselt edasi. Peeti küll endastmõistetavaks, et vastloodud riigi ametasutustes, kohtutes, omavalitsustes jne. tarvitatakse eesti keelt, kuid peeti selle kõrval täitsa loomulikuks saata oma lapsi võõrkeelsetesse koolidesse. Loobuti küll „Revalist“, kuid tööruumide uksele kinnitati „Coiffeur'i“, „Schneidermeisteri“ või „Fruktovaaja“ sildid. Armastati käia vaid café'des ja osa võtta five o'clock'idest, valida söögikaartid Kalbsbrateni ja selleks minna Dancing'usse. Mis ütlesid londonlased, kui nende baaride uksi ilustaksid sildid pealkirjaga „Trinkhalle“, või berliinlased, kui nende rätsepmeistrite ustel seisaks „Tailleur“?

Mina seisan isiklikult väga kaugel igasugusest šovinismist ja olen kindlal veendumusel, et šovinism pole üksi rumal, vaid ka ohtlik nähe, et oma armastamine ei tähenda veel sugugi võõra vihkamist. Kuid sama kindlalt asun ka seisukohal, et oma tuleb armastada üle kõige.

Kui meil eelkirjeldatud olukorras pandi maksma nõue, mille järgi kõik avalikult väljapandavad kuulutised, teadaanded, plakatid ja sildid peavad olema eestikeelsed, et igasugused siseturul levitatavate Eesti pärit-

oludega saaduste ja nende pakendite pealkirjad, nagu etiketid, pudelisildid jne. peavad olema eestikeelsed, siis kutsus see tihti esile pahameelt mitte ainult muulaste, vaid ka eestlaste juures. Üldse tekib mõnikord mulje, et meie muulased on nende siltide ja etikettide asjas lojaalsemad kui paljud eestlased, neil oli küsimus selge ja arusaadav, kuigi tihti võib olla arusaadav vastumeelt. Seejuures armastati ja armastatakse välja tulla juba ammüü iganenud väitega, et välismaalased ei saavat aru meiekeelsetest siltidest ja muust. See on kahtlemata õige. Kuid: 1) meie töötame ja elame endale ja oma rahvale, mitte välismaalastele, 2) on turismi huvides kohalikel võimudel võimalik teha kõiksuguseid erandeid ja 3) saab välismaalane-reisija parem toime iga võõra keelega kui meie filosofoerijad seda endale kujutlevad. Arvustada laitmise ja mahakiskumise mõttes on kerge, luua ja loodud lõpule viia sootuks raskem.

Kõneldakse sageli, et meie inimesed kaupade ostmisel näiteks kosmeetika alal eelistavad kaupa, mida ilustab võõrkeelse tekstiga etikett. Mulle näib, et see on rohkem ärimeeste kujutelm kui tegelikule elule põhjenev väide. Mulle näib, et keegi ei jäta kaupa ostmata sellepärast, et seda ei nimetata etiketil „Eau de Cologne'iks“, vaid „Kölmi veeks“. Ma tean muidugi väga hästi, et meil siiski veel leidub inimesi, kelle rahvuslik tasapind pole tõusnud kõrgemale vene aja eesti soost urjadniku rahvuslikust tasapinnast, kellele meeldib ja imponeerib vaid see, mis on võõras, kelle soontes veel voolab orja veri, kuid tean sama hästi, et sarnaste hingeliste kadakate arv väheneb vahet pidamata. Ei ole vaja olla eriti kaugenägelik kui tõendada, et mõne kümne aasta pärast paistab meie inimestele üldse pentsik, et veel 1934. aastal, Eesti iseseisvuse 16. aastal, tuli anda seadusi ja määrusi eesti keele tarvitamise õhutamiseks ja kindlustamiseks! Kui liikuda riikides, mis alles 60 aasta eest kuulusid türgi valitsuse alla, nagu näiteks Bulgaaria, kus alles 60 aasta eest valitses avalikus elus türgi keel, ei tule kellelgi mõttessegi — ei välismaalasel ega oma inimesel — et kunagi tarvitati seal türgi keelt!

Kas ja mis tagajärgi on seni andnud Keeleseadus ja selle põhjal Siseministrilt antud Keelemäärus?

Välismail tuntakse — vähemalt seal, kus see kõige hädavajalisem, nimelt äriilmas ja ametasutustes — Tallinnat ja Tartut ja meil pole enam vajalik oma pealinna ja teiste linnade nimetamisel häbelikult pugeda võõr-

keelsete nimetuste taha. Samuti nagu öeldakse Kristiania asemel Oslo ja Konstantinopoli asemel Istanbul, kõneldakse Revali või Reveli asemel Tallinnast, Dorpati või Jurjevi asemel Tartust jne.

Meie linnadest on kadunud võõrkeelsed või õigekirjutuslikult vigased eestikeelsed sildid, meil avalikult väljapandavatest plakatitest ja kuulutustest saab iga eestlane aru, kinodes pole vaja veerandtundide kaupa oodata kõiksuguste võõrkeelsete pealkirjade möödumist, et kord ka pilti ennast näha.

Möödumas on, kuid kahjuks veel täitsa möödunud pole lohakus riigikeele tarvitamisel ametasutuste poole pöördumise puhul. Siin patustavad nii muulased kui ka eestlased. Kirjutatakse ikka veel ametasutustele kirju stiilis, nagu see oli tarvitusel siis, kui eesti keel loeti kõõgikeeleks ja kõlblikuks vast turul tarvitamiseks. Meie ei liigu ringi ja ei tule ametasutustesse kasimata näoga ja kätega, oma keele vastu aga oleme mõnikord ikka veel äärmiselt ükskõiksed. Siin aitavad olukorda kahtlemata parandada aastad ja kool.

Kolmas kõnesolev seadus on Rahvusse kuuluvuse aluste määramise seadus. Tema peatähtsus seisab selle takistamises, et eestlaste lapsed käiksid muulaste koolis. Kuna see seadus reguleerib peamiselt kooli küsimusi ja seega teise ministeeriumi tööala, puudutaksin seda vaid mööda minnes. Selle seaduse maksmahakkamisega on möödunud olukord, kus igauks võiks oma rahvuseks deklareerida sellist, mida ta ise soovis. Rahvus pole isikliku soovi asi, rahvust ei muuda lõpuks ka mingi paber, kui selline kuskilt saadakse. Kelle vanemad on eestlased, see on eestlane, ja kui see talle ei meeldi, kui talle tähendab sünnitab häbi tema esivanemate rahvus, siis pole seal midagi parata. Sarnane omapärane häbitunne ei muuda aga veel eestlast muulaseks. Igapäevane töö rahvustunnistuste väljaandmisel näitab aga, et meil praegu esineb õige harva inimesi, kes soovivad kuuluda teisse rahvusse kui nad tegelikult vere järgi kuuluvad. Sarnasele enesetundmisele on kahtlemata palju kaasa aidanud kõnesolev seadus, mis teeb takistusi rahvuse ebaõigele määramisele.

Need on siis nüüd sammud, mida on astunud eestlaste rahvustunde tõstmiseks seadusandlikul alal Siseministeeriumi töö ja ülesannete osas. Olen püüdnud selgitada nende seaduste tarvilikkust. On muidugi

selge, et seadusega üksi ei looda ega tõsteta rahvustunnet, seadus annab vaid juhiseid, mis teed käia ja teeb takistusi vale teedel käimisele. Seadus rõhutab, et üht või teist asja tuleb teha, annab üldise suuna, algatab kõnesoleval alal asja, muu jääb inimeste, jääb rahva enese teha.

Iseseisvuse ajal on meil iga aastaga olukord kõnesolevas mõttes paranenud: noored, kellele endine vaim ja endised kombad on võõrad, on kasvanud täisealisteks, ja vanemadki hakkavad sageli mõtlema olukorrale, mis meil valitseb rahvuslikes küsimustes. Aastakümnete jooksul oleks elu isegi küsimuse korraldanud ja poleks olnud vaja seadustega appi tulla eestlastele tema rahvusliku iseteadvuse tõstmiseks.

Kuid viimastel aastatel ilmnud rahvaste elus uus tegur, mis sundis ja sunnib meid kiiresti ühte koonduma.

Meie ajal võitlevad üksteisega rahvaste elus — nii rahvaste eneste kodus kui ka rahvusvahelises ulatuses — kaks maailmavaadet mitmesuguse nimetuse, mitmesuguse katte ja mitmesuguse loosungi all. Ühe aluseks on rahvuslus ja teise — rahvusvahelisuus või — et tarvitada tuntuimaid, kuigi võõrkeelseid nimetusi — natsionalism ja internatsionalism.

Laskumata nendemaailmavaadete, nende aluste ja sihtide üksikasjadesse ja analüüsi peab üldiselt tähendama, et nende kandjateks on suured rahvad ja riigid, kelle püüdeks on maailmavaate nimel ja ülesandel seda maailmavaadet suruda peale teistele, kui mitte teisiti, siis vere ja mõõgaga või — moodsamas väljenduses — gaaside ja tankidega. Ma ei tea, kas kõigil on selge, mis praegu maailmas tõelikult sünnib, kas me kõik oleme teadlikud selles, et tegelikult juba võideldakse ja et võideldakse ei mitte mõne väikse maalapi pärast, vaid maailmavaadete pärast. Sarnases võitluses langeb kõik, mis on nõrk.

Meie oleme väike riik ja väike rahvas, meie suurimaks jõuks ja tugevuseks on meie ühtlus. Ainult siis, kui meie kõigi verre on tunginud arusaamine, et oleme eestlased, et ainult eestlastena tahame ja saame püsida ja olla, ainult siis võime vastu panna tuultele ja tormidele, mis möllavad meie ümber. Ainult siis, kui meil on rahvustunne saanud selliseks kindlaks iseloomujooneks, millela eestlane üldse pole kujutletav, võime öelda, et me ei pruugi karta neid torme ja tuuli.

Vallad võtku ka vabahariduse toetamine oma ülesannete hulka.

H. Summer.

Edenev kultuur on tõstnud tungivalts esile kutsehariduse eest hoolitsemise tarviduse. Pea igal alal nõutakse kutset. Rääkimata õpetajaist, vallasekretäridest ja arstidest, nõutakse kutset ka juuksurilt, sepalt jne. Ainult põllupidajale on jäetud kutsehariduse küsimus vabaks otsustamiseks. Sellepärast näeme, et põllupidajate hulgas on kutseharidusega isikuid väga vähe. Kaugelt suurem põllupidajate enamus on ilma kutsehariduseta.

Kuna põllupidamist õpitakse tegeliku töö juures pika aja jooksul, siis ei ole see puudus nõnda silmapaistev. Kuid ometi esitab arenev teadus igapäev põlluharijale lõpmata palju küsimusi väga mitmekesiselt aladelt. Põllumajanduse eriteadlased leiavad, et põllumajanduse tulukust võib tõsta suurel määral, kui põllupidajal on vastav ettevalmistus.

Ei ole muidugi mõeldav, et kõigile põllupidajaile suudetakse anda lähemal ajal kutseharidust põllutöökoolide kaudu. Tuleb kindlasti kasutada kursustel töötamise võimalusi.

Valdade eelarved ei sisalda aga praegu pea kusagil selleks otstarbeks määratud summe. Igal vallavalitsusel tuleks võtta eelarvesse kas või väike summa vabahariduse toetamise otstarbeks, nagu seda teeb maavalitsus ja Haridusministeerium. Vallavalitsus peaks eestkätt tundma oma vallaelanike hariduslike tarbeid ja leidma ka abinõusid nende rahuldamiseks. Senini on maal kursuste korraldamine toimunud suurte väliste toetustega. Harilikult on olnud roetajaks suure ülemaalsed organisatsioonid, Haridusministeerium ja maakoolivalitsus. Kursustest osavõtjad katavad korteri- ja ülespidamiskulud. Toetajate hulgas aga puudub harilikult ikka vallavalitsus.

Mõni rannaäärne vald kulutab suuri summe oma kehvemate kodanikkude toetamiseks. Just kalameeste hulgas on suur

puudus kutseharidusest. Ilma kutsehariduseta kalamehed ei suuda enam omale ülespidamist teenida. Rannavaldadele tuleb anda kehvemate õpilaste toetusi 2—3 kordselt, võrreldes teiste valdadega. On kindel, et kalameeste perekondadele tuleb anda abi tööoskuse õpetamise näol. Nii võiksid naised vabal ajal teha käsitööd — eksportartikleid, mille järele on suur nõudmine. Kuid neil vaestel kannatajail puuduvad oskused. Oleks tarvis hulk kursuseid, kus kalameeste perekondadele niisuguseid oskusi antaks, mis kaotab tarbe paluda armuandi või toetust. Ka kalameeste perekondadele peab jääma see rahuldustunne, et nende töö suudab neid toita. Seniste primitiivsete võtete juures ta seda ei suuda. Ruum ei luba siin tungida üksikasjadesse, kuid meil kõigil on teada, et kalameeste kutseharidusega ei ole kaugeltki kõik korras. Vallavalitsused võiksid siin paljugi teha. Uues eelarves ärge puudugu summad vabahariduse toetamiseks. Loomulikuks tuleb pidada, et igas kooliringkonnas oleksid aasta jooksul vähemalt ühed kursused. Kui siis arvata kursuste keskmised kulud 120 kroonile, siis võiks olla nende jaotus umbes järgmine:

Korraldavalt organisatsioonilt	Kr.	30.—
Maavalitsuselt	„	20.—
Haridusministeeriumilt	„	20.—
Vallavalitsuselt	„	40.—
Õppemaksust	„	10.—

Kokku Kr. 120.—

Nüüd, kus on käimas kodukaunistamise aktsioon, peaks maal kursuste huvipunktiks olema aiandus ja kodukaunistamine. Nende töötulemustena peaksid jääma kohtadele õpperiingid.

Ilma toetuseta vallavalitsuselt on asja korraldamine raske. Ja lõpuks, miks peab siis vallavalitsus jääma külmaks pealtvaatajaks kutsehariduse andmisel? Kas nüüdsel ajal on siis küllalt ainult üldharidusest?

E. Maaomavalitsuste Liidu ja omavalitsuste tegevusest.

Eesti Maaomavalitsuste Liidu juhatuses koosolek 21. detsembril 1936. a. Tallinnas.

1.

Seisukoha võtmine Tööstöbörside ja riiklikkude, kogukondlikkude ning ühiskondlikkude tööde korraldamise seaduse muutmise seaduse eelnõu kohta.

Teedeministeeriumi avalikkude tööde osakonna poolt on saadetud Liidule seisukoha võtmiseks „Tööstöbörside ja riiklikkude, kogukondlikkude ning ühiskondlikkude tööde korraldamise seaduse muutmise seaduse“ eelnõu.

Leitakse, et eelnõu § 4-das tööstöbörside ülalpidamise kulude küsimuse lahendus ei ole vastuvõetav. Selle §-iga jäetakse jõesse praegune nurinat tekitav olukord, kus maaomavalitsused peavad maksma suuri summe linnavalitsustele nende tööstöbörside ülalpidamise kulude osaliseks katteks, kusjuures maaomavalitsuste registreerimine annab tööstöbörsidele vähe tööd. Maaomavalitsuste seisukohalt on vastuvõetav ja õiglane, et tööstöbörside ülalpidamise kulud kantakse tööstöbörside ülalpidajate omavalitsuste poolt.

Samuti leitakse, et tööstöpakumiste ja tööstöandumiste registreerimise ning tööstövahetaliituse ülesanded maal tuleks jaotada Põllutööstökoja, põllumeeste konventide, valla- ja maaomavalitsuste vahel, vabastades nendest ülesannetest linnade tööstöbörside.

Otsustatakse esitada Teedeministeeriumile eelnõu kohta eeltähendatud parandusettepanekud.

2.

Seisukoha võtmine „Isikutöendamise ja liikumise seaduse“ põhilause kohta.

Siseministeeriumilt on saadetud Liidule seisukoha võtmiseks „Isikutöendamise ja liikumise seaduse“ põhilause.

Leitakse, et need põhilause omavalitsuste seisukohalt on vastuvõetavad järgmistest parandustega:

1. Kui põhilausest kustutatakse p. 2, milles nähakse ette, et iga isik peab kuuluma mõne omavalitsuse juurde, olles selle omavalitsuse kodanik. Selle nõude seadusesse võtmine tähendaks sisuliselt möödunud aegade eeskujul kogukondliku omavalitsuse korralduse ja iga isiku teatava kogukonna liikmeks kuuluvuse sisseeadmist, mis aga ei ole vastuvõetav vallaomavalitsuste seisukohalt, sest on põhjust karta, et selleläbi võib valdadel tekkida uusi kulusid väljaspool kogukonda elama asunud liikmete hoolekande kulude näol.

2. Kui kustutatakse p. 3-ast maal maaomavalitsuste pidamise nõue, milleks pole vajadust ja mis on vähesel määral kirjaoskusega kodanikele tülikas.

Otsustatakse esitada Siseministeeriumile seaduse põhilause kohta eelnimetatud parandusettepanekud.

3.

Seisukoha võtmine „Kutsehariduslikkude õppeasutiste seaduse“ eelnõu kohta.

Haridusministeeriumilt on saadetud Liidule seisukoha võtmiseks ja arvamus avaldamiseks „Kutsehariduslikkude õppeasutiste seaduse“ eelnõu.

Leitakse, et eelnõu järgi seadus saab olema raamseadus, mis annab kutsehariduslikkude õppeasutiste ellukutsumiseks, ülalpidamiseks ja tegevuseks ainult üldised eeskirjad, millede piires kutsehariduse korralduse sisu ja suunad ligemalt määratakse hiljem määruste ja juhtnööridega. Sellepärast on eelnõu järgi raske otsustada, kuivõrt kavandatavad kutsehariduslikkude õppeasutiste tüübid on meie oludele vastavad.

Õppeasutiste asutamise ja ülalpidamise eeskirjad maaomavalitsuste seisukohalt on vastuvõetavad.

Samuti on vastuvõetavad eeskirjad õppeasutiste majapidamise ja õppeasutiste juhtimise organite kohta.

Eeskirjade asjus õppeasutiste laadi ja ülesannete kohta leitakse, et siin Liidul tuleb ühineda vastavate kutseomavalitsustekodade seisukohtadega. Peetakse tarvilikuks, et kõrgema astme kutsekoolide lõpetajale ülikooli vastavatesse teaduskondadesse pääsemisel antakse eesõigus üldhariduslikkude gümnaasiumide lõpetajate ees.

Need Liidu seisukohad seaduse eelnõu kohta otsustatakse teatada Haridusministeeriumile.

4.

Sihtasutus „Alkohoolikute paranduskodu“ liikmeksastumise küsimus.

Eesti Karskusliit saatis Liidule tutvumiseks Sihtasutus „Alkohoolikute paranduskodu“ põhikirja kavandi, ja palus Liidu nõusolekut sihtasutisest osavõtuks.

Leitakse, et põhikirja kavandi järgi sihtasutus taotleb ideelisi sihte, asutades ning pidades ülal paranduskodu alkohoolikute ravimiseks, abistamiseks ja hooldamiseks, misugune paranduskodu on eriti tarvilik ühe osa vallaomavalitsuste hoolealuste paiguta-

miseks. Sellepärast otsustatakse esitada nimetatud sihtasutise liikmeks astumise küsimus Liidu nõukogule jaatavalt otsustamiseks.

5.

Seisukoha võtmine Vallasekretäride Seltsi Harjumaa osakonnalt algatatud küsimuste kohta.

Vallasekretäride Seltsi Harjumaa osakonna juhatus pööras esitisega Liidu poole ja palus vallavalitsuse kantseilise asjaajamise lihtsustamise ning valla ametnike palgaolude parandamise huvides Liidu kaasabi ja algatust järgmistes küsimustes:

1. Maal asuvatelt kinnisvaradelt võetavate maksude liitmine üheks maksuks.

Maal asuvad kinnisvarad on maksustatud 5 liiki maksudega, missuguste määramine ja sissenõudmine on korraldatud eri maksuseadustega. Selliselt maksustamine tekitab raskusi maksude arvutamisel, sissenõudmisel ja tasumise tähtaegade pikendamisel. Ka suureneb valla kantseilise töö hulk paljude maksuliikide eraldi arvestamisega valla arvepidamises.

Otstarbekohane oleks koondada maksud maal asuvatelt kinnisvaradelt üheks kinnisvarade maksuks ja jaotada see asutiste vahel protsentuaalselt.

Leitakse, et maal asuvatelt kinnisvaradelt võetavate maksude liitmine üheks kinnisvarade maksuks on vastuvõetavam maksnikele ja aitab lihtsustada vallavalitsuste kantseilist asjaajamist, mispärast otsustatakse Liidu poolt selleks algatada vastavate maksuseaduste muutmise.

2. Valla eelarvete nomenklatuuri muutmise.

Maksva korra järgi valla üld- ja naturaalkohuste eelarved ning aruanded koostatakse lahus. Tehniliselt oleks lihtsam ja majandamise seisukohalt otstarbekohasem, kui naturaalkohuste eelarve liidetakse üldeelarvega üheks selle peatükiks.

Leitakse, et eelarvete liitmine on vastuvõetav ja otsustatakse esineda sellekohase ettepanekuga vallavalitsuste üldeelarve nomenklatuuri muutmiseks.

3. Tulumaksu seaduse muutmise.

Valdades tulumaksu alla kuuluvate isikute hulka endise 300—600 asemel on vähenenud 50—100 isikuni valla kohta. Vaatamata sellele tuleb eeltöid tulumaksustamiseks teha endises ulatuses. Ka on selgunud, et maksuinspektorid maksu määramisel ei arvesta valla maksukomisjoni andmetega.

Vallasekretäride Seltsi Harjumaa osakonna juhatus arvates tuleks elanikkude nimekirjade pidamine, deklaratsioonide ja teatelehtede vastuvõtmine ning sorteerimine valdades lõpetada ja panna maksuametitele.

Leitakse, et ettepanud kava ei saa pooldada, kuna see paiskaks segamini väljakujunenud maksustamise aparadi ja ka vallavalitsuste töö vähendamises ei annaks loodetud tulemusi.

4. Vallasekretäride teenistusvanuse tasu, lasteabiraha ja arstiabi küsimus.

Esitises tuuakse ette, et viimasel ajal on elukallidus tuntavalt tõusnud, muutes suurte perekondadega ametnikkude majandusliku seisukorra kitsaks. Selle tõttu osutub vajalikuks riigiteenijate eeskujul ka vallasekretäridele teenistusvanuse tasu, perekonnaabiraha ja arstiabi maksimine.

Sotsiaalministeeriumi Tervishoiu- ja Hoolekande Valitsus samuti on pööranud Liidu poole ja palub tõsiselt kaalumisele võtta ka omavalitsuste teenijatele ja tööliste lasteabirahade määramise küsimuse.

Leitakse, et põhimõttelikult tuleb pooldada, et vallaomavalitsuste teenijate teenistuse tingimused ei oleks riigiteenijate omadest halvemad ja eriti teenistusvanuse tasu maksimine vallateenijatele vallaelarvete kaudu ilma uute tulude juureandmiseta osutuks valdadele ülejõukäivaks ning vallateenijate vahetõrgete pärast oma ümbrusega ebasoobivaks.

Otsustatakse pöörata palvega Siseministri kaudu Vabariigi Valitsuse poole, et maavalitsuste toetust riigi 1937./38. a. eelarves suurendatakse ja sellest lubatakse maksata vallavalitsuste ametnikele lasteabiraha ja kui võimalik, siis ka teenistusvanuse tasu.

6.

Vallasekretäride ettevalmistamiskursuste ja vallasekretäride ning vallavanemate täienduskursuste korraldamine tulevikus.

Otsustatakse tähendatud kursuste korraldamine tulevikus võtta Liidu ülesandeks ja see teostada koos maavalitsustega.

Kursuste korraldamise ligemad kavad otsustatakse võtta läbivaatamisele uue eelarve koostamisel.

7.

Maavalitsuste esimeeste, administratiiv-osakondade juhatajate ja valdade revidentide kokkutuleku küsimus.

Viru maavalitsus pööras Liidu poole ja palus korraldada üleriikliku maavalitsuste

administratiiv-osakondade juhatajate ja valdade revidentide nõupidamise.

Leitakse, et nõupidamine on tarvilik ja et sellest osavõtma tuleb kutsuda ka maavalitsuste esimehi. Kuna ka Siseministeerium pooldab nõupidamise kokkukutsumist kavatsetud ulatuses otsustatakse küsimus jaatavalt ja päevakorra ning nõupidamise päeva määramine jäetakse Liidu peasekretäri ja nõuniku ülesandeks.

8.

Ülevaade koolimajade seisukorra ja vajalikkude ehituste ning ümberehituste kohta.

Riigi Statistika Keskbüroo korraldas märtsi kuul k. a. ankeedi koolimajade kohta. Haridusministeerium on selle ankeedi

andmetel teinud kokkuvõtted, mis pakuvad koolimajade seisukorra, uute koolimajade ehitamise ja olemasolevate ümberehitamise vajaduste ning ehituskulude kohta ülevaatliku pildi. Ülevaate kannab ette peasekretär. Ülevaade võetakse teadmiseks.

9.

Informatsioon ja koosolekul algatatud küsimusi.

Liidu nõunik A. Loorits informeerib juhatust Vallaomavalitsuste seaduse eelnõu viimistlemise ja selle arutamise käigu üle Vabariigi Valitsuses.

Peasekretär P. Männik kannab ette informatsiooni Majandusministeeriumile esitatud märgukirjade üle.

Omavalitsuste päevauudiseid.

Siseministeeriumi ja kõigi maavalitsuste toetusel Harju maavalitsus korraldas Tallinas vallasekretäride ettevalmistamise kursuse, mis kestis 12. oktoobrist 24. novembrini m. a. Kursusest võtsid osa maavalitsuste soovitusel 40 vallakantseleides teenijat ja Siseministeeriumi soovitusel 11 kandidaati muudele administratiivkohtadele.

Kursusest osavõtnud vallakantseleides teenijatele korraldati vallasekretäri kutseksam, mis kestis 26.—30. novembrini ja 1. ja 2. detsembril m. a. Ühes vallakantseleides teenijatega taotles vallasekretäri kutset ka 1 kandidaat muudele administratiivkohtadele.

Eksami kava järgi eksam tuli õiendada kirjalikult ja suusõnal eesti keeles, matemaatikas, asjaajamises ja arvepidamises, ainult suusõnal — kodanikuteaduses ja seadustundmises. Eksami kirjalikud tööd tehti kahes grupis. Kõrvuti istujatele anti isesugused tööd.

Eesti keele alal oli ülesandeks valmistada kirjeldus ühel grupil teemal „Vallaomavalitsuse korraldus“, teisel grupil teemal „Vallaomavalitsuse tulud“.

Matemaatika alal anti lahendada 4 ülesannet kummalegi grupile isesugused, millede järgi tuli välja arvutada: 1) vekslidiskonteerimise %, 2) osakasud, 3) pinna suurus, 4) protsendilised vahekorrad.

Asjaajamise alal tuli koostada kummalegi grupil eripäevakorra järgi vallavolikogu, vallavalitsuse ja vallakohtu protokollid.

Arvepidamise alal anti registreerida memoriaalis ja kanda pearaamatu vastavatele arvetele vallavalitsuses ettetulevad läbikäigud ning koostada bilanss.

Tööd vaadati läbi esmalt katsekomisjoni üksikute liikmete poolt, eesti keele alal veel abiks palutud keeleteadlase poolt, pärast võrreldi neid ja hinnati nad komisjoni koosseisu poolt. Komisjoni hinnangu järgi kirjalikud tööd osutusid:

eesti keele alal — 4 tööd headeks, 21 rahuldavateks, 16 mitterahuldavateks;

matemaatika alal — 8 tööd headeks, 16 rahuldavateks, 17 mitterahuldavateks;

asjaajamise alal — 7 tööd headeks, 18 rahuldavateks, 16 mitterahuldavateks;

arvepidamise alal — 11 tööd headeks, 13 tööd rahuldavateks, 16 mitterahuldavateks.

Neljal eksamenandil osutusid kõik 4 tööd ebaõnnestunuks, kahel 3 tööd, kes seetõttu eksami määrase järgi suusõnalistele katsetele enam ei pääsenud. 7 eksamenandil ebaõnnestus 2 kirjalikku tööd, 8 eksamenandil 1 kirjalik.

Suusõnalistele katsetele jäi 35 eksamenanti, kus mitmedki, kel 1 või 2 kirjalikku tööd olid ebaõnnestunud, suutsid eneste hinnangut parandada, teised aga, kellel kõik 4 kirjalikku tööd osutusid headeks, ei jaksanud suusõnal samaväärselt esineda ja said lõpu kokkuvõttes rahuldava hinnangu. Kogu eksami õiendasid hästi 4 eksamenanti, rahul-

davalt 26, nõrkadeks osutusid 11. Seega õiendasid eksami 41 osavõtjast 30, s. o. ligi 75%. Varemalt eksamist osavõtnute hulgast eksamiõendatute arv ulatus 25—30%-ni. Seekordse eksami õnnestunult õiendamist võrdlemisi suurele arvule aitas ettevalmistamise kursus.

Nimeliselt järgmised eksamenandid õiendasid eksami ja omandasid vallasekretäri kutseõiguse: Ambre, Ants; Arge, Voldemar; Bachmann, Theodor; Järv, Hans; Klaad, Al-

bert; Kull, Karl; Kömmus, Emil; Maran, Elmar; Madisso, Peeter; Melts, Ruut; Metsaots, Voldemar; Männik, Anton; Möldre, Herman; Ool, Konstantin; Ojandu, Alfred; Parts, Arnold; Piik, Edgar; Puudiste, Elmar-August; Põldmäe, Alfred; Reinut, Mihkel; Siitam, Linda; Sulg, Jaan; Tarkpea, Dmitri; Tulp, Hans-Herbert; Tõnnus, Andres; Uja, Jakob; Vetter, Villem; Öunapuu, Heino; Öiglane, Alfred; Reintalu, Olev.

Riigikohtu otsuseid.

Kas N. vald, kelle kooliealistest lastest osa, nende asukoha piirkonna järgi, on arvatud V. 6-kl. algkooli kinnitatud kooliringkonda, on kohustatud nimetatud algkooli majanduslikkude kulude kandmisest osa võtma proportsionaalselt laste arvuga, kes tegelikult N. vallast V. av. algkoolis on käinud?

Vastus: jaatav.

Selle küsimuse lahendamisel ei saa piirduda ainult Av. algkoolide seaduse § 28 kohaldamisega. Nimetatud paragraaf ja selle teostamise muutmise määrus (RT 61—1933, art. 474) lahendab ainult kooliskäimise ja sellega ühenduses olevate kulude küsimusi, kui on tegemist üksikute õpilastega, kellele võõra valla kool lähemal kui oma valla koolid, kuid jätab lahtiseks kulude kandmise küsimuse, kui valla osa, kus lapsed elavad, on arvatud võõras vallas asetseva algkooli ringkonda. Et küsimus on laiema ulatusega kui seda lahendab Av. algkoolide seaduse § 28, siis ei tuleks piirduda ainult selle paragraafi kohaldamisega, vaid tuleks küsimust käsitleda Av. algkoolide seaduse §§ 19—21 ettenähtud kulude kandmise kohustuse ulatuses, sest näit. N. valla kooliealistes lapsed teatavad nende elamispiirkonnas kuuluvad V. valla algkooli kooliringkonda ja võivad seal koolis käia ainult kinnitatud koolivõrgu piires, siis Av. algkooli seaduse §§ 19—21 tuleb järeldada, et N. vald on kohustatud V. kooli majanduslikkude kulude kandmisest osa võtma proport-

sionaalselt laste arvuga, kes seal koolis olid kohustatud käima ja tegelikult olid ka käinud.

(RkhA toim. nr. 251 I — 1936.)

Kas on lubatud ühineda mõne teise isiku poolt seaduses ettenähtud korras administratiivasjus antud kaebusega ja niisuguseid palveid esitada administratiivkohtule, silmas pidamata administratiivasjus antavate kaebuste esitamise kohta ettenähtud tähtaega ja kaebuse esitamise korda?

Vastus: eitav.

AKK § 3 järgi on õigus kaevata administratiivasjus kõigil isikuil, seltsidel, ühingutel ja omavalitsusasutistel, kui nende õiguslikud või varanduslikud huvid administratiivasjus seadusevastaselt on puudutatud. AKK § 11¹ järgi esitatakse kaebused AKK § 9 määratud tähtajal sellele asutisele, kelle otsuse peale kaevatakse, ja viimane saadab kaebuse ühes asjasse puutuva materjaliga vastavale kohtule 7 päeva jooksul, arvates kaebuse saamise päevast. Nii AKK kui ka TKS määrused, mille järgi tuleb AKK § 44 põhjal käia juhtudel, mis AKK-s pole ettenähtud, ei näe ette, et oleks lubatud ühineda mõne teise isiku poolt seaduses ettenähtud korras administratiiv-asjus antud kaebusega ja niisuguseid palveid esitada administratiivkohtule, silmas pidamata administratiivasjus antavate kaebuste esitamise kohta ettenähtud tähtaega ja kaebuse esitamise korda.

(RkhA toim. nr. 299 I — 1936.)

Igas omavalitsuses, samuti ka iga omavalitsustegelase ja -ametniku, kui ka administratiiv- ja omavalitsustegevusest ja üldseadusandlusest huvitatud isiku laual ei tohiks puududa

Eesti Maaomavalitsuste Liidu häälekandja „Maaomavalitsus“

Ajakirja tellimine 1937. a. peale on avatud.

Ajakiri „MAAOMAVALITSUS“ algab käesoleva aastaga 15. aastakäiku ja ilmub kuus korra, 12 numbrit aastas.

Ajakirja „MAAOMAVALITSUSE“ ülesandeks on kaitsta omavalitsuse põhimõtet, seista valvel omavalitsuste huvide eest, kaitsta nende õigusi, aidata kaasa omavalitsuste tegevuse korraldamisele, anda omavalitsustegelastele juhtnööre ja laiendada nende teadmisi, olles sellega igale omavalitsustegelasele vajaliseks käsiraamatuks.

„MAAOMAVALITSUS“ püüab oma sisult olla mitmekesine ja puudutada võimalikult kõiki omavalitsuste ellu ja tegevusse puutuvaid alasid.

Üldosas avaldatakse artikleid ja kirjutisi omavalitsuste ellu puutuvate päevaküsimuste kohta, selgitatakse maksvaid seadusi ja arvustatakse seaduse eelnõusid, tuuakse ülevaateid ja statistilisi andmeid omavalitsuste tegevusalade kohta ning avaldatakse juhatuskirju omavalitsuste tegevuse kohta.

Omavalitsuste päevauudiste osas tuuakse üldtähtsusega teateid seadusandluse ja omavalitsustesse puutuvate sündmuste üle.

Eesti Maaomavalitsuste Liidu ja omavalitsuste tegevuse osas tuuakse sõnumeid tähendatud asutuste tegevuse kohta.

Välismaade omavalitsuste osas märgitakse ära tähtsamad sündmused välismaa omavalitsustes ja nende tegevuses.

Omavalitsuste tegelaste osas märgitakse ära meie tuntumate omavalitsustegelaste tähtpäevad, avaldatakse **Riigikohtu seletuste osas** omavalitsustesse puutuvaid otsusi. **Kirjanduse** osas tutvustatakse omavalitsustesse puutuva kirjandusega ja **Küsimuste ning vastuste** osas lahendatakse lugejate poolt saadetud praktilisi õigusteasulikke ja omavalitsuste asjaajamise puutuvaid küsimusi.

„Maaomavalitsusele“ on kaastööd teinud ja lubanud teha Ülikooli õppejõude, kõrgemaid kohtutegelasi, Riigikogu liikmeid, kõrgemaid riigiametnikke ja tegelikke omavalitsustegelasi.

„Maaomavalitsuse“ tellimise hind on 1937. a.: aastas 5 kr., pooles aastas 2 kr. 50 senti.

„Maaomavalitsuse“ tellimisi võtavad vastu: Ajakirja „Maaomavalitsuse“ talitus Tallinnas, Roosikrantsi 12, kõik postkontorid, postiagentuurid, maaomavalitsused, vallasekretärid ja ajalehtede tellimiste vastuvõtjad.

Tellimise aadress: Tallinn, Roosikrantsi 12, „Maaomavalitsuse“ talitus.

„MAAOMAVALITSUSE“ toimetuse ja talituse.